

**İDARİ VE BÖLGESEL COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN
BELARUS CUMHURİYETİ
(The Republic of Belarus from the Perspective of Administration and
Regional Geography)**

Doç. Dr. Emin ATASOY

*Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü
eatasoy@uludağ.edu.tr*

Doç. Dr. Elena GALAI

Belarus Devlet Üniversitesi, Coğrafya Fakültesi, Coğrafi Ekoloji Bölümü

Prof. Dr. Ordenbek Mazbayev

*Gumilyov Euroasian Ulusal Üniversitesi
ordewnbek@mail.ru*

ÖZET

Slav ülkeleri arasında ülkemizde en az bilinen, en az tartışılmış, hakkında en az bilimsel çalışma yapılmış ülkelerin başında Belarus gelmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın öncelikli amacı Türk okuyucularına Belarus'u tanıtmak ve bu ülkeyle ilgili bilgi yelpazelerini genişletmektir. Coğrafi, tarihsel, jeopolitik, sosyo-ekonomik ve demografik tespitler ve yorumlar Belarus Cumhuriyeti odaklı bu çalışmanın çok boyutlu tartışma alanlarını oluşturmaktadırlar. Çalışmada hem Belarus'un tarihsel ve güncel idari yapısı ve bundan kaynaklanan sonuçlar irdelenmiş, hem de oblastların (illerin) karşılaştırmalı coğrafi, sosyo-ekonomik ve demografik analizleri yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda farklı etkenlere bağlı olarak oblastlar arasında sanayi üretimi, tarımsal üretim, ticaret potansiyeli, yerleşme ve demografik özellikler bakımından bazı farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Belarus Cumhuriyeti, İdari Yapı, İl, İlçe, Bölgesel Özellik*

ABSTRACT

Belarus is a leading country that is least known, least debated and scientifically least investigated. Therefore, the main objective of this study is to promote the republic of Belarus to the Turkish audience and help people broaden their body of knowledge about this country. Geographical, historical, geopolitical, socio-economic and demographic findings and interpretation constitute the multi-level fields of debate of this Belarus-oriented study. In this study, not only were the historical and current administrative structure of Belarus and the resulting consequences examined, but the comparative

geographical, socio-economic and demographic analyses of the provinces (oblats) were carried out as well. It emerged in this study that there were some differences amongst the provinces (oblats) in terms of industrial production, agricultural production, trade potential, settlement and demographic characteristics that were based on various factors.

Keywords: *The Republic of Belarus, Administrative Structure, Province, District, Regional Characteristic*

1. Belarus Cumhuriyetinde İdari Yapının Tarihsel Serüveni

Belarus Cumhuriyeti inişli-çıkışlı tarihsel ve siyasal gelişimi olan genç bir cumhuriyettir. XX yüzyılın başında Rusya İmparatorluğu sınırları içinde yer alan Belarus toprakları Ekim devrimi ile birlikte kendi devletini kurma fırsatını elde etmiştir. 25 Mart 1918 tarihinde Belarus Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Buna Birinci Belarus Cumhuriyeti de diyebiliriz. Sovyet yönetim ve idari yapılanma anlayışı sonucunda 1 Ocak 1919 yılında kurulan Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (BSSC) ile Belarus resmen SSCB'nin bir parçası olmuştur. 1919 yılında kurulan BSSC İkinci Belarus Cumhuriyeti olarak da adlandırılabilir. Fakat BSSC, iki ay bile geçmeden 27 Şubat 1919 tarihinde dağıtılmış ve yerini Litvanya ile birlikte kurulan Litvanya-Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne (kısaca Litbel), yani Üçüncü Belarus Cumhuriyeti'ne bırakmıştır.

Polonya'nın işgalini durduran Rus orduları 1920 yılında Belarus'a girmişler ve böylece 31 Temmuz 1920 tarihinde Dördüncü Belarus Cumhuriyeti kurulmuştur. 18 Mart 1921 tarihinde Riga kentinde imzalanan Riga Antlaşması sonucunda Belarus Cumhuriyetinin batı toprakları Polonya'ya, doğu toprakları ise Rusya'ya verilmiştir. Böylece Riga Antlaşması sonucunda 30 Aralık 1922 tarihinde ulusal beklentilerden çok uzak Beşinci Belarus Cumhuriyeti ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşında Nazi Almanyası tarafından işgal edilen Belarus bu kanlı savaşta ülke nüfusunun %30'unu kaybetmiştir. 16 Ağustos 1945 tarihli SSCB-Polonya antlaşması sonucunda Altıncı Belarus Cumhuriyeti kurulmuştur. 1945-1990 döneminde SSCB üyesi 15 cumhuriyetten biri olarak siyasal varlığını sürdüren Belarus SSCB'nin dağılması sonucunda

İDARİ VE BÖLGESEL COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN BELARUS CUMHURİYETİ

1990 yılında bağımsızlığını ilan etmiş ve bunun sonucunda 19 Eylül 1991 tarihinde Yedinci Belarus Cumhuriyeti kurulmuştur.¹

Özetle 70 yıllık kısa tarihinde 7 kez Cumhuriyet kurmuş, devlet sınırları defalarca değişen, farklı ülkeler tarafından birçok kez işgal edilmiş Belarus dışında kaç ülke var Avrupa'da? Kısa zaman dilimleri içerisinde kaderi bu denli kökten değişen, bir doğuya bir batıya savrulan, yönetimi, idari yapısı ve sınırları bu denli hızla değişen, 1910-1945 döneminde yaklaşık 4 milyon şehit veren, sadece İkinci Dünya Savaşında nüfusun neredeyse %30'unu yitirmiş, gel-gitlerle dolu hüzünlü tarihinde ölüm, acı ve gözyaşı ile yoğurmuş Belarus dışında kaç ülke var Avrupa'da?

XX yüzyılda bazen Polonya, bazen Rusya, bazen ise Alman orduları tarafından işgal edilen bu küçük Slav devleti son yüzyılda bu üç büyük ülkenin ekonomik, kültürel ve siyasal etkisinde kalmıştır. Dahası bu üç ülke Belarus'un hem sınırlarını ve büyüklüğünü, hem siyasi ve idari yapısını, hem de jeopolitik ve jeoekonomik tercihlerini doğrudan belirleyerek, Belarus ulusunun kendi geleceğini tayin hakkını gasp etmişlerdir. Bu nedenle kapitalizm-sosyalizm, doğu-batı, Rusya-Polonya ikilemi son yüzyıl Belarus tarihinde hep var olmuşlar ve daima bu ülkenin siyasal kaderini tayin etmişlerdir. Son çeyrek yüzyılda bunlara AB-Rusya ve NATO-BDT gibi yeni siyasal ikilemler eklenmiştir. Lukaşenko sonrası dönemde Belarus ulusunun, yüzünü NATO ve AB üyeline mi yoksa Rusya ve BDT 'ye mi çevireceğini şimdiden söylemek imkânsızdır.

Son yüzyılda Belarus Cumhuriyetinin siyasi ve idari yapısında ortaya çıkan başlıca olay ve gelişmeler maddeler halinde şöyle özetlenebilir:²

¹ Belarus'un tarihsel gelişimi ve idari yapıdaki değişimlerle ilgili bakınız: Goluboviç, V. İ. & Bohan, Y. N., *İstoriya Belarusi v Kontekste Mirovih Tsivilizatsiy*, İzdatelstvo Ekoperspektiva, Minsk, 2011

² Daha detaylı bilgi için bakınız: Goluboviç, V. İ. & Bohan, Y. N., *İstoriya Belarusi v Kontekste Mirovih Tsivilizatsiy*, İzdatelstvo Ekoperspektiva, Minsk, 2011, s. 213-331; Yasoveev, M. G., Sosnovskiy, V. N., Belkovskaya, N. G., Nikolaevna, Z. N., *Administrativnaya Geografiya*, Otpeçatano v "Literatura i Mastatsva", Minsk, 2012, s. 40-46

- 1802-1917 döneminde Rusya İmparatorluğu sınırları içinde bugünkü Belarus toprakları üzerinde 5 guberniya (vilayet) yer almıştır: Vilensk, Vitebsk, Grodno, Mogilev ve Minsk.
- 25 Mart 1918 tarihinde Belarus Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Buna Birinci Belarus Cumhuriyeti de diyebiliriz.
- 1 Ocak 1919 tarihinde Rusya'nın Smolensk kentinde Rusya Federasyonuna bağlı olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Belarus (SSCB) kurulmuştur. Yeni kurulan cumhuriyet Smolensk, Vitebsk, Grodno, Mogilev ve Minsk vilayetlerini kapsamıştır.
- 8 Ocak 1919 tarihinde Kızıl Ordu Minsk'e girmiş ve Belarus Cumhuriyetinin başkenti Minsk kentine taşınmıştır.
- 31 Ocak 1919 tarihinde Belarus Cumhuriyeti Rusya Federasyonu'ndan ayrılmış ve Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (BSSC)³ kurulmuştur. Bu dönemde Belarus Cumhuriyetinin yüzölçümü 280 000 km² nüfusu da 8,5 milyon civarındadır.
- 3 Şubat 1919 tarihinde yeni cumhuriyetin anayasası kabul edilmiştir.
- 27 Şubat 1919 tarihinde BSSC dağıtılmış. Smolensk, Vitebsk ve Mogilev oblastları Rusya Federasyonu topraklarına dâhil edilirken, Belarus'tan geriye kalan topraklar da Litvanya Cumhuriyeti ile birleştirilmiş. Böylece XX yüzyıl tarihinde ilk kez Litvanya ve Belarus birleşerek Litvanya-Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (kısaca Litbel) kurulmuştur. 1919 yılının yaz aylarında Litbel toprakları Polonya askerleri tarafından işgal edilmiş, böylece yeni devlet altı ay dahi varlığını sürdüremeden ortadan kaldırılmıştır.
- Rusya'nın batıya ilerleyişi sonucunda Kızıl Ordu Belarus topraklarını tekrar geri ele geçirmiş ve böylece 31 Temmuz 1920 tarihinde tekrar Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu dönemde Belarus Cumhuriyetinin yüzölçümü 115 000 km² nüfusu da 3,4 milyon civarındadır.
- 18 Mart 1921 tarihinde Riga kentinde imzalanan Riga Antlaşması ile Sovyet Rusya ile Polonya arasında 1919-1921 döneminde süren savaşa son verilmiştir. Ukrayna, Polonya ve Rusya bu antlaşmaya taraf

³ Rusça adı şöyledir: "Beloruskuyu Sotsialistiçeskuyu Sovetskuyu Respubliku" .

İDARİ VE BÖLGESEL COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN BELARUS CUMHURİYETİ

devletler olarak resmen katılırken Belarus'un davet edilmemesi ve taraf olarak özgür siyasal geleceğini belirleyememesi dikkat çekicidir. Riga Antlaşması sonucunda Belarus Cumhuriyetinin batı toprakları Polonya'ya, doğu toprakları ise Rusya'ya verilmiştir. Anavatandan koparılan Batı Belarus'ta 1925 yılına kadar Polonya ordusuna karşı gerilla savaşları ve özgürlük arayışları devam etmiştir.

- Riga Antlaşması sonucunda Batı Belarus'ta yer alan 12 uezd (ilçe) Polonya'ya dâhil edilmiş ve bunun sonucunda Belarus devletinin yüzölçümü çok küçülmüştür. Polonya'ya verilen Batı Belarus toprakları 108 000 km²'lik toprak kaybı ve 4,6 milyonluk nüfus kaybı olarak hem Belarus'un siyasal ve kültürel bütünlüğünü bozmuş, hem de tarihi anavatan topraklarını ikiye bölerek ulusal birlik ve beraberliği derinden sarsmıştır. 30 Aralık 1922 tarihinde milli sınırlardan çok uzak 52 300 km²'lik küçülmüş alanı ile Belarus SSCB'ye dâhil edilmiştir.
- Mart 1924'te Rusya'da yer alan ve Belarus nüfusunun çoğunlukta olduğu bazı idari birimler (Vitebsk ve Gomel yöreleri) tekrar Belarus Cumhuriyetine bağlanmış ve ülke toprakları genişlemeye başlamıştır.
- 1924 yılında BSSC 12 okrug (vilayete) bölünmüştür. 1924 yılında Belarus Cumhuriyetinin yüzölçümü 111 000 km²'ye ulaşmış nüfusu da 4 milyon sınırında kalmıştır.
- 2 Ocak 1925 tarihinde Belarus Cumhuriyeti sınırları içinde 10 okrug (vilayet), 100 rayon (ilçe) ve 1 202 selski sovet (kırsal Sovyet yönetim birimi) yer almıştır.
- 1926 yılında Rusya'nın bazı ilçeleri Belarus'a verilmiş ve böylece ikinci ulusal toprak genişlemesi yaşanmıştır. 1926 yılında BSSC'nin yüzölçümü 126 000 km²'ye ulaşırken, ulusal nüfus ta 5 milyon olmuştur.
- 1930 yılında Belarus genelinde okrug şeklindeki idari uygulama iptal edilmiş ve rayon (ilçe) sistemine geçilmiştir.
- 12 Şubat 1935 tarihinde tüm Belarus'ta 88 rayon olduğu tespit edilmiştir.
- 15 Ocak 1938 tarihinde oblast (il) yönetim ve idari yapısına geçilmiş ve Vitebsk, Gomel, Minsk, Mogilev ve Poleskaya oblastları ilk kez kurulmuştur. Böylece 1938 yılının başında Belarus Cumhuriyetinde 5 oblast olduğu görülmektedir.

- Eylül 1939'da Riga Antlaşması sonucunda Polonya'ya verilen Batı Belarus toprakları tekrar Belarus'a geri verilmiş ve 5 yeni oblast kurulmuştur. Böylece Belarus'un toprak genişletmesi sonucunda 4 Aralık 1939 tarihinde Baranoviçi, Belostok, Brest, Vileysk ve Pinsk oblastları kurulmuştur.
- 20 Eylül 1944 tarihinde Bobruysk, Grodno ve Polotsk oblastları kurulmuştur. Aynı yıl Vileysk oblastının adı Molodeçno oblastı olmuştur.
- 1945 yılında imzalanan SSCB-Polonya antlaşması Belarus tarihinin en kara sayfalarından biri ve en utanç verici siyasi antlaşmalarından biri olarak tarih kitaplarında yerini almıştır. Çünkü 16 Ağustos 1945 tarihli SSCB-Polonya antlaşması sonucunda Belostok oblastı ve Batı Belarus toprakları Polonya'ya verilmiştir. Bunun sonucunda savaş olmadan, barış ortamında Eylül 1944'te Belostok oblastının 17 rayonu (ilçesi) ve Brest oblastının 3 ilçesi Polonya'ya verilmiştir. Böylece Belostok oblastı tamamen ortadan kalkmış ve bugünde bu oblast Polonya sınırları içinde varlığını sürdürmektedir. 1945 yılının başında tüm Belarus'ta 12 oblast kalmıştır.
- 14 Mayıs 1946 tarihinde başkent Minsk Cumhuriyet idaresine bağlı özel statülü kent ilân edilmiştir.⁴
- Belarus'ta yapılan idari reformlar ve bazı oblastların birleştirilmesi sonucunda 8 Ocak 1954 tarihinde Baranoviçi, Bobruysk, Pinsk, Polesye ve Polotsk oblastları siyasi ve idari varlıklarını sonlandırmışlardır.
- 20 Ocak 1960 tarihinde Molodeçno oblastı siyasi ve idari varlığını sonlandırmıştır. Böylece 1960 yılından bu güne kadar Belarus'ta 6 oblastlı idari yönetim yapısı varlığını sürdürmektedir. Son yarım yüzyılda varlığını sürdüren ve sınırları hiç değişmeyen bu altı oblast şunlardır: Brest, Vitebsk, Gomel, Grodno, Minsk, Mogilev.
- Mogilev oblastında 1989 yılında kurulan Dribinski rayon, Belarus siyasi haritasında yapılan son idari değişikliktir. Bir başka anlatımla 1989 yılından bugüne kadar Belarus'ta 6 oblast (il) ve 118 rayon (ilçe) varlığını sürdürmektedir.

⁴ “Gorod s Republikanskogo Podçinenie” Türkçemize “Cumhuriyet İdaresine Bağlı Kent” olarak tercüme edilebilir.

- SSCB üyesi 15 cumhuriyetten biri olarak siyasal varlığını sürdüren Belarus SSCB'nin dağılması sonucunda 1990 yılında bağımsızlığını ilan etmiş ve bunun sonucunda 19 Eylül 1991 tarihinde Belarus Cumhuriyeti kurulmuştur.

2. Belarus'un Bugünkü İdari Yapısı

Devlet yönetimi ve siyasal statü açısından Belarus'taki idari birimler 3 ayrı sınıfta toplanmaktadır. Birinci sınıf idari birimler içinde 6 oblast (il) ve hiçbir oblasta bağlı olmayan özel statülü Minsk kenti girmektedir. İkinci sınıf idari birimler içinde 118 rayon (ilçe) ve oblast idaresine bağlı 12 kent yer almaktadır⁵. Üçüncü sınıf idari birimler içinde köy yerleşmeleri, kasaba yerleşmeleri, ilçe merkezi idaresi altındaki kentler⁶ ve kent belediyeleri⁷ yer almaktadır. Minsk ve Bobruysk kentleri ile oblast merkezi olan tüm kentler kendi topraklarını kent belediyelerinde toplamışlardır. Özetle, 1 Ocak 2012 tarihinde Belarus sınırları içinde 6 oblast (il), 1 Cumhuriyet idaresine bağlı kent (Minsk), 118 rayon (ilçe), 112 kent, 93 kasaba⁸, 23389 köy ve 24 kentsel belediye yer almaktadır.⁹ Bir başka deyişle bugün Belarus Cumhuriyeti sınırları içinde farklı statüde, farklı işleve ve öneme sahip yaklaşık 1650 farklı idari birim yer almaktadır.

⁵ “Gorodov Oblastnogo Podçineniya” Türkçemize “İl Merkezi İdaresi Altındaki Kentler” olarak tercüme edilebilir. Bu kentlerin nüfusu 50 000'den fazla olup, gelişmiş sanayi, ulaşım ve ticaret sektörlerine sahip olmaları gerektiği gibi gelişmiş bir alt yapı ve yeterli sağlık, eğitim, spor ve kültür hizmetleri de sunmaları gerekmektedir. Bir başka deyişle bu kentler hem yeterli nüfusa sahip (minimum 50 000), hem de yer aldıkları bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik merkezleri olmaları gerekmektedir.

⁶ “Goroda Rayonnogo Podçineniya” Türkçemize “İlçe Merkezi İdaresi Altındaki Kentler” olarak tercüme edilebilir. Bu kentlerin nüfusları 50 000'den az ve 6 000'den fazla olup, gelişme potansiyeli yüksek olan küçük ölçekli kentler olarak tanımlanabilirler.

⁷ “Gorodskie Rayoni” terimi Türkçemize “Kent Belediyeleri” olarak tercüme edilebilir.

⁸ “Poselki Gorodskogo Tipa” Türkçemize “Kasaba Yerleşmeleri” olarak tercüme edilebilir. Belarus sınırları içindeki bu kasabalar üç grupta toplanırlar: Birinci grubu nüfusu 2000'den fazla olan “Gorodskie Poselki” (“Şehir Büyüklüğündeki Kasabalar”) oluşturmaktadırlar. İkinci grubu nüfusu 2000'den fazla olup turizm, dinlenme, sağlık ve rekreasyon faaliyetlerinin ön planda olduğu “Kurortnie Poselki” (“Tatil Kasabaları”) oluşturmaktadırlar. Üçüncü grubu da nüfusu 500 kişiden fazla olan genelde sanayi, madencilik, inşaat, baraj, demiryolu yapımı ve benzeri faaliyetlerin cereyan ettiği yörelerde yer alan “Raboçie Poselki” (“İşçi Kasabaları”) oluşturmaktadırlar.

⁹ Zinovskiy, V. İ., “Belarus v Tsifrah 2012. Statistiçeskiy Spravoçnik”, Natsionalnyy Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk, 2012, s. 5

Bugün Belarus'ta 112 kent vardır ve bunlardan 1'i Cumhuriyet idaresine bağlı kent (Minsk), 12'si ise oblast idaresine bağlı kent statüsündedirler. Belarus Cumhuriyetinde oblast idaresine bağlı olan 12 kent şunlardır: Brest, Baranoviçi, Pinsk, Vitebsk, Novopolotsk, Orşa, Polotsk, Gomel, Grodno, Jodino, Mogilev, Bobruysk. Bu 12 kentten 5'i aynı zamanda hem oblast (il) hem de rayon (ilçe) merkezidirler: Brest, Vitebsk, Mogilev, Gomel ve Grodno. Oblast idaresine bağlı olan Baranoviçi, Pinsk, Orşa, Polotsk ve Bobruysk kentleri ise aynı zamanda rayon (ilçe) merkezidirler. Bu durumda oblast idaresine bağlı kentler arasında sadece Novopolotsk ve Jodino kentleri ilçe veya il merkezi olamamışlardır.¹⁰

Tablo 1: Postsosyvet Döneminde Belarus İdari Yapısındaki Değişimler¹¹

İdari-Yönetim Birimi	1991 Yılı	1996 Yılı	2001 Yılı	2011 Yılı
Oblast (il)	6	6	6	6
Rayon (ilçe)	118	118	118	118
Toplam Kent Sayısı	101	102	109	112
Cumhuriyet idaresine bağlı kent	1	1	1	1
Oblast idaresine bağlı kent	37	37	25	12
Rayon idaresine bağlı kent	63	64	83	99
Kentsel Belediyeler ¹²	25	25	25	24
Kasaba	110	110	104	93
Kırsal Yönetim Birimi ¹³	1480	1447	1457	1295

Tablo 1'de de görüldüğü gibi 1991-2011 döneminde Belarus'ta kasaba sayısı 110'dan 93'e, kırsal yönetim birimi (Selskie Soveti) sayısı 1480'den 1295'e, kentsel belediye sayısı 25'ten 24'e, oblast idaresine bağlı kent sayısı 37'den 12'ye azalmıştır. Aynı dönemde ise toplam kent sayısı 101'den 112'ye, rayon idaresine bağlı kent sayısı 63'ten 99'a yükselmiştir. Özetle, son çeyrek yüzyılda Belarus'ta bir yandan kırsal yerleşme sayısı ve kırsal nüfus oranı azalmakta, diğer yandan da kentsel

¹⁰ Daha detaylı bilgi için bakınız: Yasoveev, M. G., Sosnovskiy, V. N., Belkovskaya, N. G., Nikolaevna, Z. N., *Administrativnaya Geografiya*, Otpeçatano v "Literatura i Mastatsva", Minsk, 2012, s. 46-56

¹¹ Yasoveev, M. G., Sosnovskiy, V. N., Belkovskaya, N. G., Nikolaevna, Z. N., *Administrativnaya Geografiya*, Otpeçatano v "Literatura i Mastatsva", Minsk, 2012, s. 46 ve Brilevskiy, M. N. & Smolyakov, G. S., *Geografiya Belarusi*, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 18

¹² "Rayoni v Gorodah" Türkçemize "Kentsel İlçeler" veya "Kentsel Belediyeler" olarak tercüme edilebilir.

¹³ "Selskie Soveti" Türkçemize "Kırsal Yönetim Birimi" olarak tercüme edilebilir.

yerleşme sayısı ve kentsel nüfus oranları artmaktadır. Ayrıca bu dönemde oblast (il) ve rayon (ilçe) sayısı değişmediğinden dolayı genel hatlarıyla ulusal idari-yönetim yapı da değişmemiştir.

Belarus'un bugünkü idari yapısı ve idari birimlerin sınırları SSCB'nin devlet planlama mirası olup Sovyet idari anlayışının ve BSSC dönemindeki yapının devamı niteliğindedir. Bulgaristan'dan iki kat daha büyük bir ülkenin sadece 6 büyük idari birime ayrılmasının ne kadar doğru olduğu tartışmalıdır. Ayrıca bu 6 oblast merkezinden 4'ünün (Brest, Gomel, Vitebsk ve Grodno) oblast merkezinden uzakta, merkezi olmayan bir konuma sahip olup sınır kuşak kenti görünümünde olmaları, oblast merkezinin verdiği hizmetler açısından da mantıksız, işlevsiz ve sağlıksız görünmektedir.¹⁴ Özellikle bazı il ve ilçe merkezlerinin bir birinden uzak ve kopuk olmaları hem ulaşım ve ticaret bakımından büyük bir ekonomik dezavantaj oluşturmakta, hem de idari-yönetim faaliyetlerini güçleştirmektedir.

3. Bölgesel Coğrafya Işığında Belarus'taki Oblastların Karşılaştırmalı Analizi

Aşağıdaki satırlarda yüzölçümü, toplam nüfus, nüfus yoğunluğu, kentsel-kırsal nüfus, kuruluş ve yerleşim özellikleri, demografik ve sosyo-ekonomik özellikler bakımından Belarus'taki oblastların karşılaştırmalı incelenmesi yapılmıştır. Böylece oblastlar bazında hangi coğrafi, demografik, sosyal ve ekonomik benzerlik veya farklılıkların gözlemlendiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bir başka anlatımla çalışmanın bu bölümünde Belarus'un hangi oblastları seyrek veya yoğun nüfuslu, hangileri az veya çok gelişmiş, hangileri küçük veya büyük yüzölçümüne sahip, hangilerinin kırsal veya kentsel nüfus oranları daha yüksek, hangileri düşük veya yüksek doğum-ölüm oranlarına sahip, hangilerinde tarım veya sanayi gelişmiş, hangileri yüksek ulaşım veya ticaret potansiyeline sahip, hangileri düşük veya yüksek gelire sahip gibi sorulara yanıt aranmıştır.

¹⁴ Daha fazla bilgi için bakınız: Brilevskiy, M. N. & Smolyakov, G. S., *Geografiya Belarusi*, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 19

Tablo 2: Belarus'taki Oblastların Başlıca Nüfus Özellikleri (2012 Yılı)¹⁵

Oblast (İl)	Yüzölçümü (km ²)	Toplam Nüfus (bin kişi)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²)	Kentsel Nüfus (bin kişi)	Kırsal Nüfus (bin kişi)	Kentsel Nüfus Oranı (%)
Brest	32 786	1 391,4	42,0	934,9	456,5	67,8
Vitebsk	40 050	1 214,1	30,0	908,4	305,7	75,3
Gomel	40 369	1 429,7	35,0	1 066,2	363,5	75,2
Grodno	25 127	1 061,2	42,0	757,0	304,2	72,1
Minsk (kent)	348	1 885,1	5417,1	1 885,1	0	100,0
Minsk (oblast)	39 895	1 403,6	35,0	789,1	614,5	56,5
Mogilev	29 068	1 080,1	37,0	834,3	245,8	77,7
Belarus	207 600	9 465,2	45,6	7 175,0	2 290,2	75,2

Belarus'taki oblastların başlıca nüfus özelliklerini gösteren Tablo 2'deki bilgiler ışığında aşağıdaki yorumlar yapılabilir:

- Minsk kenti hariç tutulursa, Belarus'un yüzölçümü bakımından en büyük oblastı Gomel (40 369 km²) en küçük olanı ise Grodno'dur (25 127 km²). Nüfus bakımından en büyük idari birim Minsk kenti (1 885 100 kişi) en küçük ise Grodno'dur (1 061 200 kişi). Nüfusu 1 milyondan az olan oblast olmadığı gibi, nüfusu 2 milyonu aşan oblast da yoktur. Bu nedenle hem yüzölçümü, hem de nüfus büyüklüğü bakımından oblastlar arasında derin zıtlıklar veya büyük farklılıklar gözlenmemektedir.
- Belarus'taki tüm oblastların aritmetik nüfus yoğunluğu ülke ortalaması olan 45,6 kişi/km²'nin altındadır. 2012 yılında Minsk kenti hariç en yoğun nüfuslu oblast Grodno (42,0 kişi/km²), en seyrek nüfuslu oblast ise Vitebsk'tir (30,0 kişi/km²). Özetle, nüfus yoğunluğu bakımından da oblastlar arasında derin farklılıklar gözlenmemektedir. Sadece 348 km²'lik alana sahip olan Minsk kenti 1,9 milyonluk nüfusu ile Belarus'un en yoğun nüfuslu idari birimidir, çünkü km²'ye yaklaşık 5 500 kişi düşmektedir.
- Belarus'ta her dört kişiden biri kırsal yerleşmelerde¹⁶ yaşamaktadır. Başta iç göçler olmak üzere farklı nedenlerle kırsal yerleşmeler

¹⁵ <http://www.belstat.gov.by>

İDARİ VE BÖLGESEL COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN BELARUS CUMHURİYETİ

giderek küçülmekte ve nüfus kaybetmektedir. Örneğin, son 60 yılda Belarus köyleri 4 milyon civarında nüfus kaybetmiştir. 1945 yılında Belarus nüfusunun %87'si kırsal yerleşmelerde yaşarken, 2011 yılında bu oran %25'e kadar düşmüştür. Bugünkü tabloya bakıldığında Minsk kenti hesaba katılmadığında, en fazla kırsal nüfus Minsk oblastında (614 500 kişi), en az kırsal nüfus ise Mogilev oblastında (245 800 kişi) yaşadığı görülmektedir. Minsk kenti hesaba katılmadığında 2012 yılında en yüksek kırsal nüfus oranı Brest oblastında (%32,2), en düşük kırsal nüfus oranı ise Mogilev oblastında (%22,3) tespit edilmiştir. Özetle, Belarus Cumhuriyetinde mutlak kırsal nüfus değerleri bakımından oblastlar arasında büyük farklılaşma görülürken, oransal değerler bakımından çok derin farklılıkların olmadığı gözlenmektedir.

- 1950 yılında Belarus nüfusunun sadece %21'i kentsel yerleşmelerde yaşarken, bugün bu oran %75'i aşmıştır. Minsk kenti hariç 2012 yılında en kalabalık kentsel nüfus Gomel oblastında (1 066 200 kişi), en az kentsel nüfus ise Grodno oblastında (750 000 kişi) yaşamaktadır. Minsk kenti hariç, oblastlar arasında en yüksek kentsel nüfus oranı Mogilev oblastında (%77,7), oysa en düşük kentsel nüfus oranı Minsk oblastında tespit edilmiştir (%56,5). Özetle, Belarus'ta hem mutlak kentsel sayıları, hem de oransal kentsel nüfus değerleri bakımından oblastlar arasında büyük farklılıkların olmadığı gözlenmektedir.

Tablo 3: Belarus'taki Oblastların Kuruluş ve Yerleşim Özellikleri (2012 Yılı)¹⁷

Oblast (il)	Oblast Kuruluş Tarihi	Oblast Merkezi	Merkez Kent Nüfusu ¹⁸	Oblastın Kapsadığı İlçe Sayısı	Oblastı Kapsadığı Kent Sayısı	Oblastın Kapsadığı Köy Sayısı
Brest	4 Aralık 1939	Brest	321 000	16	21	2 167
Vitebsk	15 Ocak 1938	Vitebsk	367 000	21	19	6 282
Gomel	15 Ocak 1938	Gomel	508 000	21	18	2 376

¹⁶ Belarus'taki kırsal yerleşmeler içinde "selo", "derevnnya", "agrorodok" ve "hutor" gibi yerleşmeler yer almaktadır.

¹⁷ <http://www.belstat.gov.by>

¹⁸ Oblast Merkezlerin nüfusları 1 Ocak 2012 tarihindeki verilere göre yazılmıştır.

Grodno	20 Eylül 1944	Grodno	347 000	17	14	4 335
Minsk	15 Ocak 1938	Minsk	1 885 000	22	25	5 205
Mogilev	15 Ocak 1938	Mogilev	363 000	21	15	3 034

Belarus'taki oblastların kuruluşunu ve yerleşim özelliklerini yansıtan Tablo 3'teki bilgiler ışığında aşağıdaki sonuçlar ortaya konulabilir:

- 1960 yılından bu güne kadar Belarus'ta 6 oblastlı idari yönetim yapısı varlığını sürdürmektedir. Belarus'taki oblastların tümü 1938-1944 döneminde kurulmuştur. Belarus sınırları içindeki altı oblasttan dördü 1938 yılında, biri 1939 yılında ve biri de 1944 yılında kurulmuştur.
- 1,9 milyonluk nüfusu ile Minsk Belarus'un en büyük oblast merkezi iken 321 000'lik nüfusu ile de Brest en küçük oblast merkezidir. Minsk kenti hariç, diğer oblast merkezleri arasında hem yüzölçümü, hem nüfus, hem idari işlev, hem yaşam kalitesi, hem de aritmetik nüfus yoğunluğu bakımından büyük farklılıklar yoktur.
- Postsovyet döneminde Belarus'ta var olan toplam 118 ilçe (rayon) sayısı hiç değişmemiştir. Bir başka anlatımla 1991 - 2013 döneminde ülkedeki 118 ilçe varlığını sürdürmüştür. Yüzölçümü ve nüfus bakımından Belarus'taki ilçeler arasında büyük farklılıklar gözlenirken, oblastların kapsadığı ilçe sayısına bakıldığında böylesine derin bir farklılığın olmadığı gözlenmektedir. Örneğin en çok ilçeye sahip oblast Minsk 22 ilçeyi kapsarken, en az ilçeye sahip olan Brest 16 ilçeyi kapsadığı görülmektedir.
- 1991 yılında Belarus'ta toplam 101 kent var iken bu sayı 2012 yılında 112'ye yükselmiştir. Kapsadığı 25 kent ile Minsk oblastı en yüksek kentsel yerleşme sayısına sahip oblast iken kapsadığı 14 kent ile Grodno oblastı en az kentsel yerleşmeye sahip oblast özelliğini taşımaktadır. Fakat ülke genelinde kentsel yerleşme yoğunluğunun düşük olması ve ulusal sosyo-ekonomik ihtiyaçları karşılayamadığı açıkça söylenebilir.
- Oblastlar arasında bir karşılaştırma yapıldığında kent sayısından çok köy sayısında daha belirgin bir fark olduğu görülmektedir. Vitebsk

İDARİ VE BÖLGESEL COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN BELARUS CUMHURİYETİ

oblastında 6 282 köy yerleşmesi yer alırken, Brest oblastında sadece 2 167 köy yerleşmesi vardır. Son yarım yüzyılda Belarus'ta hem köy sayılarının, hem de köy nüfusunun hızla azaldığı görülmektedir. Kırsal yerleşmelerdeki bu beşeri kaybı önlemek için 2005 yılında alınan resmi bir hükümet kararıyla “agrorodok” denilen 1481 kırsal yerleşmenin geliştirilmesi ve modernleştirilmesine başlanmıştır. Yaşam, çalışma, eğitim, spor, kültür ve sağlık koşullarını iyileştirmek; yeni üretim ve iş alanlarını faaliyete geçirmek; köylerden kentlere olan iç göçleri frenlemek; yoksul köylerin yaşam standardını yükselterek kentsel refah düzeyine yakınlaştırmak ve köylerin nüfus kaybını önlemek Belarus hükümetinin yürüttüğü “agrorodok” programının temel amaçları arasında yer almaktadır.¹⁹

Oblast (İl)	Doğum Oranı (Binde)	Ölüm Oranı (Binde)	Doğal Nüfus Artış Hızı (Binde)
Brest	12,7	14,2	-1,5
Vitebsk	10,1	16,2	-6,1
Gomel	11,6	15,0	-3,4
Grodno	11,8	15,4	-3,6
Minsk (kent)	11,3	9,8	+1,5
Minsk (Oblast)	11,9	16,0	-4,1
Mogilev	11,2	15,6	-4,4
Belarus	11,5	14,3	-2,8

Belarus oblastlarının başlıca demografik özelliklerini yansıtan Tablo 4'teki nüfus verileri irdelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir:

- Belarus Cumhuriyetinde oblastlar arasında doğum oranları bakımından derin farklılıklar olmadığı açıkça görülmektedir. Tüm oblastlarda doğum oranlarının binde 10 ile binde 13 arasında değişmesi bunu kanıtlamaktadır. 2011 yılında ülkede ortalama doğum

¹⁹ Agrorodok ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız:

- Yasoveev, M. G., Sosnovskiy, V. N., Belkovskaya, N. G., Nikolaevna, Z. N., *Administrativnaya Geografiya*, Otpeçatano v “Literatura i Mastatsva”, Minsk, 2012, s. 55-56
- Brilevskiy, M. N. & Smolyakov, G. S., *Geografiya Belarusi*, İzdatelstvo “Narodnaya Asveta”, Minsk, 2012, s. 183

²⁰ Natsionalnyy Statistiçeskiy Komitet Respubliki Belarus, Demografiçeskiy Ejegodnik Respubliki Belarus, Statistiçeskiy Sbornik, Minsk, 2012

oranları binde 11,5 olup, en yüksek doğurganlık Brest oblastında (binde 12,7) en düşük doğurganlık ise Vitebsk oblastında (binde 10,1) tespit edilmiştir. Oblastlar arasında ekonomik gelişmişlik, refah düzeyi, etnik, dinsel ve kültürel özellikler bakımından küçük farklılaşmaların olması, doğum oranlarında da küçük farklılaşmalarla yol açmıştır. Katoliklerin ve Polonyalı azınlıkların yoğunlukta olduğu batı oblastlarında doğurganlığın daha yüksek olması bunu kanıtlamaktadır. Örneğin ülkenin batısında yer alan Brest ve Grodno oblastlarında kadın başına 1,4-1,7 çocuk düşerken, Minsk ve Vitebsk oblastlarında sadece 1,1 ve 1,2 çocuk düşmektedir.²¹

- 2011 yılında ülkede ortalama ölüm oranları binde 14,3 olup, en yüksek ölüm oranları Vitebsk oblastında (binde 16,2), en düşük ölüm oranları da Minsk kentinde (binde 9,8) tespit edilmiştir. Brest ve Minsk kenti dışında tüm oblastlardaki ölüm oranları Belarus ortalamasının (binde 14,3) üzerindedir. Oblastlar arasındaki ölüm oranı farklılaşması doğum oranlarından daha yüksek olduğu açıkça görülmektedir.
- 2011 yılında Belarus'un doğal nüfus artışı binde -2,8 olup, en yüksek nüfus artışı Minsk kentinde (binde +1,5), en düşük nüfus artışı ise (binde -6,1) Vitebsk kentinde görülmektedir. Bir başka anlatımla Minsk kenti hariç tüm oblastlarda depopulasyon sonucu negatif nüfus artışı gözlenmektedir.

Tablo 5: Postsovyet Döneminde Belarus'ta Oblastlar Bazında Doğum Oranlarının Değişimi (Binde)²²

Oblast (İ)	1995	2000	2005	2008	2012
Brest	11,3	10,8	10,4	12,2	13,1
Vitebsk	9,1	8,5	8,4	9,9	10,9
Gomel	10,3	9,6	9,6	11,6	12,5
Grodno	10,4	9,4	9,0	11,5	12,6
Minsk (kent)	9,1	9,1	9,4	11,6	12,0
Minsk (Oblast)	9,5	9,0	9,4	11,2	12,8
Mogilev	9,9	9,4	9,2	11,1	11,8
Belarus	9,9	9,4	9,4	11,3	12,2

²¹ Daha detaylı bilgi için bakınız: Nikitenko, P. G., "Çeloveçeskiy Potentsial Respubliki Belarus", Otpeçatano v "Balaruskaya Navuka", Minsk, 2009, s. 447

²² <http://www.belstat.gov.by>

İDARİ VE BÖLGESEL COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN BELARUS CUMHURİYETİ

Aslında Minsk kentinin en yüksek nüfus artışına sahip olmasının nedeni yüksek doğum oranları değil, başkente yönelik yoğun iç göçlerdir.

Tablo 6: Postsovyet Döneminde Belarus'ta Oblastlar Bazında Ölüm Oranlarının Değişimi (Binde)²³

Oblast (il)	1995	2000	2005	2008	2012
Brest	12,5	12,7	14,2	13,7	13,1
Vitebsk	14,9	15,1	16,5	15,9	15,4
Gomel	13,6	14,0	15,1	14,7	14,1
Grodno	13,7	14,2	16,2	14,9	14,4
Minsk (kent)	9,2	9,4	9,6	9,8	9,2
Minsk (Oblast)	14,7	15,3	16,8	16,0	15,1
Mogilev	14,0	14,8	16,2	15,3	14,5
Belarus	13,1	13,5	14,7	14,1	13,4

Tablo 7: Postsovyet Döneminde Belarus'ta Oblastlar Bazında Ortalama Yaşam Süresinin Değişimi (Yıl)²⁴

Oblast (il)	1995	2000	2005	2008	2012
Brest	69,5	69,8	69,3	71,1	72,6
Vitebsk	68,0	68,4	68,1	69,9	71,2
Gomel	68,5	68,5	68,5	69,8	71,4
Grodno	68,5	69,0	67,7	70,4	72,0
Minsk (kent)	69,7	70,8	72,3	73,0	74,9
Minsk (Oblast)	67,5	67,8	67,3	68,9	71,0
Mogilev	68,5	68,2	67,7	69,7	71,2
Belarus	68,6	69,0	68,8	70,5	72,2

Belarus Cumhuriyeti'nde 1995-2012 döneminde oblastlar bazında demografik değişimleri yansıtan Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7 incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

- Hükümetin izlediği olumlu aile planlama ve nüfus politikaları sonucunda bu dönemde Belarus genelinde doğum oranlarında yavaş bir yükselme olduğu görülmektedir. Örneğin 1995-2012 döneminde Minsk kenti ve Minsk oblastında en yüksek doğurganlık artışı yaşanırken, Brest ve Vitebsk oblastlarında bu artış daha düşük tempoda kalmıştır. Sonuç olarak 1995 yılında hiçbir oblastın doğum oranı binde 12'yi aşmazken, 2012 yılında 5 oblastta doğum oranı

²³ <http://www.belstat.gov.by>

²⁴ <http://www.belstat.gov.by>

binde 12'yi aşmıştır. Doğurganlıktaki bu olumlu tablo Belarus'taki negatif nüfus artışını durduramamış olsa da kuşkusuz uzun vadede olumlu demografik etkilere yol açacaktır.

- Doğum oranlarındaki demografik iyimserlik, maalesef ölüm oranlarında görülmemektedir. Genç nüfus oranlarının azalması ve ulusal nüfusun yaşlanması son dönemde Belarus'taki ölüm oranlarının azalmamasının başlıca nedenidir. 1995 yılında Belarus genelindeki binde 13,1'lik ölüm oranları 2012 yılında pek değişmeyerek 13,4'te kalmıştır. 1995 yılında olduğu gibi 2012 yılında da Vitebsk oblasti en yüksek ölüm oranına sahip oblast unvanını korumuştur. Kırsal nüfus ve yaşlı nüfus çokluğunun yanı sıra, düşük yaşam kalitesi ve düşük aile gelirleri Vitebsk'in en yüksek ölüm oranlarına sahip oblast olmasının başlıca nedenleridir.
- Genç ve dinamik nüfus yapısıyla, güçlü sanayisi ve çok sayıda çalışma alanı ile Minsk kenti Belarus'un en zengin, en gelişmiş ve en yüksek refah düzeyine sahip idari birimidir. Bu nedenle bu idari birimin ülkenin en yüksek aile gelirine ve en düşük ölüm oranlarına sahip olması beklenen bir sonuçtur. Örneğin 2012 yılında ülke genelinde ölüm oranları binde 13,4 iken Minsk kentinde bu oran sadece 9,2'dir.
- Postsovyet döneminde Belarus halkının bir yandan yaşam kalitesi yükselmiş ve sağlık hizmetleri modernleşmiş, diğer yandan da ortalama aylık gelirleri artmış ve çalışma-dinlenme koşulları iyileşmiştir. Tüm bunların sonucunda ülke genelinde ortalama yaşam süresinde belirli bir artış yaşanmıştır. Örneğin 1995 yılında 68,6 olan ortalama yaşam süresi 2012 yılında 72,2 yıla uzamıştır. Ayrıca 2012 yılında tüm oblastlarda ortalama yaşam süresinin 71 yılının üzerinde olup, oblastlar arasında belirgin bir farklılaşmanın olmaması Belarus için olumlu bir demografik sonuçtur. 2012 yılında Minsk kenti en uzun ortalama yaşam süresine sahip idari birim iken (74,9 yıl), Minsk oblasti en kısa ortalama yaşam süresine sahip (71,0 yıl) oblast olmuştur.

İDARİ VE BÖLGESEL COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN BELARUS CUMHURİYETİ

Tablo 8: Belarus Oblastlarının Başlıca Sosyo-Ekonomik Göstergeleri²⁵							
Sosyo-Ekonomik Veriler	Brest	Vitebsk	Gomel	Grodno	Minsk	Mogilev	Minsk Kenti
Belarus Sanayi Üretimdeki Payı (%)	9,0	18,1	20,6	9,2	14,9	9,4	18,8
Toplam Yıllık Sanayi Üretimi (Milyar Belarus Rublesi)	55 420,7	111 765,1	126 691,4	56 603,4	91 697,4	58 067,8	115 616,0
Toplam Karayolları Uzunluğu (km)	10 884	17 797	12 378	12 807	19 449	12 454	-
1000 km ² 'ye Düşen Karayolu Uzunluğu (km)	320,6	366	266,2	468,3	432,4	339,4	-
Kişi Başına Düşen Ortalama Aylık Gelir (Belarus Rublesi)	2 363 100	2 527 200	2 382 600	2 661 900	2 685 400	2 518 400	4 090 000
10 000 Kişiye Düşen Uzman Hekim Sayısı	43,5	45,9	45,0	45,0	36,9	41,0	70,5
Toplam İhracat (Milyon ABD Doları)	2 196,1	3 732,2	5 057,1	2 077,8	7 442,4	2 444,4	20 038,5
Toplam İthalat (Milyon ABD Doları)	2 123,3	5 703,8	5 291,3	1 725,9	4 985,5	2 130,7	18 739,7
Aktif Nüfus Sayısı	628 100	545 400	644 200	501 100	688 400	491 100	1 078 800
İşsiz Nüfus Sayısı	5 385	3 892	4 751	2 871	3 012	2 858	2 175
Aktif Nüfus İçinde İşsizlerin Oranı (%)	0,9	0,7	0,7	0,6	0,4	0,6	0,2

Belarus oblastlarının başlıca sosyo-ekonomik göstergelerini yansıtan Tablo 8'deki bilgiler doğrultusunda aşağıdaki tespitler yapılabilir:

²⁵ Belarus Oblastlarının Sosyo-Ekonomik Göstergeleri Tablosu hazırlanırken aşağıdaki kaynaklar kullanılmıştır:

- Kosteviç, İ. A., *İzuçae Belarus. Statistika Dlya Şkolnikov*, Natsionalny Statistiçeskiy Komitet Respubliki Belarus, İzdatelstvo "Adukatsiya i Vyhavanne", Minsk, 2012
- Brilevskiy, M. N. & Smolyakov, G. S., *Geografiya Belarusi*, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012
- Yasoveev, M. G., Sosnovskiy, V. N., Belkovskaya, N. G., Nikolaevna, Z. N., *Administrativnaya Geografiya, Otpeçatano v "Literatura i Mastatsva"*, Minsk, 2012
- <http://belstat.gov.by/>
- Zinovskiy, V. İ. & Palkovskaya, E. M., *Belarus v Tsifrah 2012. Statistiçeskiy Spravoçnik*, Natsionalny Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk, 2012
- Zinovskiy, V. İ., Kosteviç, İ. A., Kangro, İ. S., Kuhareviç, E. İ., *Belarus i Strani Mira. Statistiçeskiy Sbornik*, Natsionalny Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk, 2011

- Ülkedeki oblastlar arasında toplam yıllık sanayi üretimi en yüksek Gomel oblastında (126 691,4 milyar Belarus rublesi) ve en düşük ise Brest oblastındadır (55 420,7 milyar Belarus rublesi). Bu nedenle ulusal sanayi üretiminde birinci sıradaki Gomel'in payı %20,6'iken son sıradaki Brest'in payı sadece %9,0'dur. Özetle, endüstrileşme potansiyeli ve sanayi üretimi bakımından Gomel oblastı ve Minsk kenti Belarus'un iktisadi liderleri oldukları söylenebilir.
- En yüksek yıllık toplam ihracat Minsk kentinde (20 038,5 Milyon ABD Doları), en düşük yıllık toplam ihracat ise Grodno oblastında (2 077,8 Milyon ABD Doları) tespit edilmiştir. Minsk kentinin merkezi başkent konumu, nüfus büyüklüğü, canlı ulaşım ve ticaret bağlantıları ile güçlü endüstriyel potansiyeli onun ihracat şampiyonluğunu açıklayan öncelikli etmenlerdir.
- Her biri yaklaşık 2,3 milyar rublelik gelirleri ile Brest ve Gomel oblastları en düşük aylık gelire sahip oblastlardırlar. Oysa kişi başına düşen 4,0 milyar rublelik ortalama aylık geliri ile Minsk kenti Belarus'un en yüksek gelirli idari birimidir.²⁶ Belarus Cumhuriyetinde oblastlar arasındaki ekonomik gelişme, ticaret ve sanayi potansiyeli, refah seviyesine, yaşam kalitesine ve aylık gelirlerini de etkilediği görülmektedir.
- Belarus genelinde resmi işsizlik oranları tüm idari birimlerde %1'in altındadır. Böylece Belarus'un bütüm Avrupa ülkeleri arasında en düşük işsizlik oranına sahip ülkelerden birisi olduğu anlaşılmaktadır. Brest oblastı (%0,9) en yüksek işsizlik oranına sahip oblast iken Minsk kenti (%0,2) en düşük işsizlik oranına sahip idari birim olduğu görülmektedir. Devletçi-sosyalist politikaların devam edilmesi sonucunda Belarus halkının düşük işsizlik bedelini düşük maaşlarla göğüslemek zorunda bırakıldığı da söylenebilir.
- Kişi başına düşen ortalama gelir, 10 000 kişiye düşen uzman hekim sayısı, toplam ihracat potansiyeli ve aktif nüfus sayısında Minsk kentinin Belarus birincisi olduğu ve ülkenin lokomotif görevini üstlendiği anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle Belarus'un en gelişmiş, en yüksek refah düzeyine ve en iyi yaşam koşullarına sahip idari birimi Minsk kentidir. Ayrıca ülke nüfusunun 4/1'nin başkente yaşadığı, yani

²⁶ Minsk kentinde kişi başına düşen ortalama gelir yılda 4 090 000 Belarus Rublesidir.

Belarus'taki her dört kişiden birinin Minskli olduğu da unutulmamalıdır. Tüm bu etkenler doğrultusunda her yıl binlerce Belarus vatandaşının köyünü veya kasabasını terk ederek Minsk'e göç etmesi, daha yüksek gelir, daha mutlu gelecek ve daha iyi yaşam arayışların doğal bir sonucudur.

Yüksek dağlardan, çok eğimli ve çok engebeli arazilerden yoksun olan Belarus, hem düzlükler ve ovalar, hem göller ve akarsular, hem de ormanlar ve meralar ülkesi olarak tanımlanabilir. Bu nedenle ülke genelinde hem tarım arazilerin, hem de ekili-dikili arazilerin oblast içindeki payları bir hayli yüksektir. Minsk oblastı en geniş tarım arazilerine (1 861 500 hektar) sahip olup, yüzölçümünün %46,3'ü tarım arazilerle kaplıdır (Tablo 9). Oysa en küçük tarım arazilerine sahip oblast Grodno (1 246 200 hektar) olmuştur. Fakat hiçbir oblast içinde tarım arazilerin payı %33'ün altına düşmemiştir. Bir başka anlatımla her oblasttaki toprakların en az 3/1'inin tarım arazileri ile kaplı olduğu anlaşılmaktadır. Minsk oblastı en geniş ekili-dikili arazilere (1 171000 hektar) sahip iken, en küçük ekili-dikili arazi miktarına sahip oblast yine Grodno (737 700 hektar) olmuştur (Tablo 9). Minsk oblastının 39 895 km²'lik geniş yüzölçümü ve olumlu doğal koşulları ekili-dikili arazilerle tarla faaliyetlerinin yaygın olmasını belirlerken, Grodno'un en küçük alanlı oblast olması (25 127 km²) ekili-dikili ve tarım arazilerin de en az yer kaplamasını belirlemiştir. Fakat verimli topraklar, yaygın sulama ve gübreleme, yüksek tarımsal teknoloji ve modern ziraat yöntemleri sonucunda Grodno kişi başına tahıl, patates, et ve süt üretiminde tüm oblastlar arasında birinci olmayı başarmıştır. Örneğin Minsk oblastında kişi başına süt üretimi sadece 485 kilogram iken Grodno oblastında bu değer 1 010 kilogramdır. Yine Minsk oblastında kişi başına tahıl üretimi sadece 710 kilogram iken Grodno oblastında bu değer 1635 kilogram yani iki kat daha yüksektir (Tablo 9).

Tablo 9: Belarus Oblastlarının Başlıca Tarımsal Göstergeleri²⁷						
Tarımsal Veriler	Brest	Vitebsk	Gomel	Grodno	Minsk	Mogilev
Belarus Tarımsal Üretimdeki Payı (%)	17,7	14,8	15,6	15,4	23,8	12,9
Toplam Tarım Arazisi (Bin Hektar)	1 422,5	1 534,4	1 361,9	1 246,2	1 861,5	1 390,8
Tarım Arazilerin Oblast İçindeki Payı (%)	43,4	38,3	33,7	49,6	46,3	47,8
Toplam Ekili-Dikili Arazisi (Hektar)	817 400	833 000	925 300	737 700	1 171000	743 400
Toplam Tarımsal Üretim (Milyar Ruble)	17 158	14 355	14 761	14 882	23 023	12 454
KBD ²⁸ Tahıl Üretimi (kg)	1 054	1 003	837	1 635	710	1 186
KBD Patates Üretimi (kg)	1 087	435	712	1 204	557	691
KBD Et Üretimi (kg)	143	136	97	194	80	114
KBD Süt Üretimi (kg)	999	781	675	1 010	485	741
Büyükbaş Hayvan Sayısı	804 900	608 600	655 100	644 700	905 300	572 200
Domuz Sayısı	509 500	510 900	419 300	708 300	786 100	384 900

27 Belarus Oblastlarının Tarımsal Göstergeleri Tablosu hazırlanırken aşağıdaki kaynaklar kullanılmıştır:

- Kosteviç, İ. A., *İzuçajem Belarus. Statistika Dlya Şkolnikov*, Natsionalny Statistiçeskiy Komitet Respubliki Belarus, İzdatelstvo “Adukatsiya i Vıyhavanne”, Minsk, 2012
- Brilevskiy, M. N. & Smolyakov, G. S., *Geografiya Belarusi*, İzdatelstvo “Narodnaya Asveta”, Minsk, 2012
- Yasoveev, M. G., Sosnovskiy, V. N., Belkovskaya, N. G., Nikolaevna, Z. N., *Adminstrativnaya Geografiya*, Otpeçatano v “Literatura i Mastatsva”, Minsk, 2012
- <http://belstat.gov.by/>
- Zinovskiy, V. İ. & Palkovskaya, E. M., *Belarus v Tsifrah 2012. Statistiçeskiy Spravoçnik*, Natsionalny Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk, 2012
- Zinovskiy, V. İ., Kosteviç, İ. A., Kangro, İ. S., Kuhareviç, E. İ., *Belarus i Strani Mira. Statistiçeskiy Sbornik*, Natsionalny Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk, 2011

²⁸ “KBD” Kişi Başına Düşen ifadenin kısaltılmış şeklidir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Yapılan çalışmada ortaya çıkan temel sonuçlar maddeler halinde şöyle özetlenebilir:

1. Son yüzyıllık Belarus tarihine baktığımızda bu ülkenin tarihsel gelişimini Çarlık Rusya dönemi, SSCB dönemi ve Postsovyet dönem olarak üçe ayırabiliriz. Her üç dönemde de Belarus hükümetleri ve Belarus ulusunun bağımsız siyasal kararlar vererek kendi politik, kültürel ve ekonomik gelişimini kendilerinin belirlemediklerini görmekteyiz. Büyük komşu ülkeler, uluslararası politik konjonktür, dış etkenler ve ideolojik faktörler geçmişte bu ülkeyi etkilediği gibi bu gün de bu ülkeyi etkilemeye ve şekillendirmeye devam etmektedir. Özetle, küçük bir devletin büyük bir ülkeyle kaçınılmaz komşuluğu sonucunda nasıl 100 yıl önce, nasıl 50 yıl önce Belarus tam bağımsız olarak varlığını sürdürememişse bugün de benzer bir tabloyla karşı karşıyayız. Bu nedenle dışa bağımlılık bu ülkenin adeta kaderi olmuştur.
2. Postsovyet dönemde eski SSCB coğrafyasında birçok cumhuriyette siyasal krizler, etnik sorunlar ve küçük çaplı çatışmalar yaşanırken bunların hiç birinin Belarus'ta yaşanmamış olması büyük bir şans, büyük bir kazanım, büyük bir başarıdır. Bugün Belarus etnik ve dinsel çatışmaların olmadığı, 100'den fazla etnik topluluğun barış, huzur ve hoşgörü içinde yaşadığı bir güven ve istikrar adasıdır. Bu istikrarın bozulmaması, güven ve huzur ortamının korunup korunmaması kuşkusuz Belarus halkının ve Belarus hükümetlerinin elindedir. Dahası, içinde yaşadığımız XXI. yüzyılda Belarus halkı kendi siyasal kaderini, kendi medeniyet yolunu, kendi ekonomik modelini özgürce kendisi belirleyebilmelidir. XXI. yüzyıl Belaroslular için jeopolitik baskılardan ve tarihsel geçmişten arınmanın, gerçeklerle yüzleşmenin, demokrasi ve insan haklarının bayraklaştığı bir yüzyıl olmalıdır.
3. Belarus'un bugünkü idari yapısı SSCB'nin siyasal mirasını yansıtmaktadır ve ne kadar sağlıklı ve işlevsel olduğu tartışmaya açıktır. Yerleşmeler arasında hızlı, pratik ve modern ulaşım olanaklarının olmayışı, il ve ilçe merkezleri arasındaki coğrafi uzaklık ve kopukluk, statükocu merkezietçi yönetim anlayışı ve düşük kent yoğunluğu Belarus'ta çözüm bekleyen sorunların başında gelmektedir.

4. Yarım asır devam eden konut krizi, ucuz, yeterli ve kaliteli konut üretimi ile çözümlenmelidir. Yüksek konut fiyatları, yüksek talebe karşın düşük arz hem evlilik oranlarının azalmasını, hem boşanmaların artmasını, hem de doğum oranlarının azalmasını dolaylı etkilemektedir. Özetle, Belarus'ta aileyi koruyan, doğurganlığı ve evliliği teşvik eden, ucuz konut yapımına yol açan, genç ailelere maddi ve manevi yardım sağlayan etkili aile politikalarına acil ihtiyaç vardır. Belarus ailelerin yaşam kalitesi ile refah düzeyinin yükselmemesi ise Belarus devletine dış göç ve nüfus kaybı olarak yansımaya devam edecektir.
5. İlk evlilik yaşının giderek yükselmesi, yüksek boşanma oranları, nikâhsız birlikteliklerin yaygınlaşması, negatif nüfus artışı, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı sorunları Belarus'taki demografik sorunların başında gelir.²⁹ Son yarım yüzyılda devam eden demografik sorunlar atılacak adımlar ve izlenecek hükümet politikaları ile çözüm beklemektedir. Bugün Belarus nüfusu 9 milyon olmasına rağmen, 2050 yılında 7,0 milyona kadar azalması beklenmektedir. Bu nedenle düşük yerleşme yoğunluğu, nüfus yetmezliği ve beşeri kayıplar Belarus'un en öncelikli sorunlarının başında gelir.
6. Köylerin hızla boşalması, küçülmesi ve ıssızlaşması, köylerin beşeri kan kaybetmesi ve fakirleşmesi uzun vadeli kırsal kalkınma politikalarıyla önlenmelidir. Tarih boyunca Belarus ulusu kırsal bir toplum olarak varlığını sürdürmüştür ve bununla gurur duymuştur. Oysa XXI. yüzyılın başında Belarus köyleri işsizlik, alkolizm, intihar, yoksulluk ve çaresizlik ile yüzleşmek zorunda bırakılmışlardır. Kırsal nüfusun sorunları çözülmeksizin ulusal sorunların da çözülemeyeceği ortadadır.
7. Belarus sınırları içinde altı oblast vardır. Bu oblastların özellikleri karşılaştırıldığında yüzölçümü, nüfus büyüklüğü, kentsel-kırsal nüfus oranları, doğum oranları, ölüm oranları, nüfus artış hızı, aritmetik nüfus yoğunlukları ve şehir sayıları bakımından çok derin farklılıkların ve önemli zıtlıkların olmadığı görülmektedir. Fakat kişi başına düşen milli gelir, etnik nüfus dağılımı, 10 000 kişiye düşen

²⁹ Belarus'taki demografik sorunlarla ilgili bakınız: Atasoy, E., *Demografi Yazıları*, MKM Yayınları, Bursa, 2013, s. 91-137

hekim sayısı ve yaşam kalitesi bakımından oblastlar arasında bazı küçük farklılıklar dikkat çekmektedir. Sosyo-ekonomik göstergeler Belarus'un en zengin, en sanayileşmiş, en kalkınmış, refah düzeyi en yüksek idari biriminin Minsk kenti olduğunu göstermektedirler. Bu nedenle daha yüksek gelir ve daha iyi yaşam umudu ile binlerce Belaruslu başkente göç ederek yaşam kalitesini artırma şansını yakalamaya çalışmaktadır.

8. Bugün 10 000 kişiye düşen hekim sayısı, üniversite mezunu oranı, kişi başına düşen tarımsal üretim, bebek ölüm oranları, okullaşma ve okuma-yazma bilenlerin oranı bakımından Belarus birçok Avrupa ülkesinden daha iyi değerlere sahiptir. Fakat ortalama yaşam süresi, ekonomik gelişmişlik ve ortalama aylık gelirler bakımından Batı Avrupa ülkelerinin gerisindedir. Bir başka anlatımla Moldova, Kırgızistan, Özbekistan, Gürcistan ve Ermenistan gibi Postsovyet Cumhuriyetleri ile karşılaştırıldığında Belarus'un daha yüksek refah seviyesine, daha kaliteli yaşam standartlarına sahip olduğunu, fakat Batı Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında Belarus'un hem yaşam kalitesi ve refah düzeyi, hem de ticaret potansiyeli ve ekonomik gelişmişlik bakımından gerilerde kaldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Atasoy, E. (2013). *Demografi Yazıları*, MKM Yayınları, Bursa.
- Bobkov, V. A. ve Yakimçenko V. V. (2011). *Belarus v İntegratsionniyh Proektah*, Natsionalnaya Akademiya Nauk Belarusi İstitut Ekonomiki, İzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk.
- Brilevskiy, M. N. ve Smolyakov, G. S. (2012). *Geografiya Belarusi*, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk.
- Bulatov A. S. (2011). *Strani i Regioni Mira: Ekonomiko-Politiçeskiy Spravoçnik*, İzdatelstvo Prospekt, Moskova.
- Goluboviç, V. İ. ve Bohan, Y. N. (2011). *İstoriya Belarusi v Kontekste Mirovih Tsvilizatsiy*, İzdatelstvo Ekoperspektiva, Minsk.
- Jmoydak, R. A. (2009). *Geografiya Belarusi Atlas*, İzdatelskiy Dom RUP "Belkartografiya", Minsk.

- Kosteviç, İ. A. (2012). *İzuçagem Belarus. Statistika Dlya Şkolnikov*, Natsionalniy Statistiçeskiy Komitet Respubliki Belarus, İzdatelstvo “Adukatsiya i Vıyhavanne”, Minsk.
- Lemeşevskiy, İ. M. (2012). *Natsionalnaya Ekonomika Belarusi. Osnovi Strategii Razvitiya*, “FUA inform”, Minsk.
- Lokotko, A. İ., Knyazeva, O. N., Morozov, E. V. ve İzotova, O. V. (2011). *Turistiçeskaya Mozaika Belarusi*, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk.
- Myasnikoviç, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V. ve Volçenko, A. V. (2006). *Sovremennaya Belarus. Entsiklopediçeskiy Spravoçnik v Treh Toma. Tom 1*, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk.
- Prihodçenko, O. İ. (2009). *Natsionalnaya Ekonomika Belarusi*, İzdatelstvo “FUAinform”, Minsk.
- Proleskovskiy, O. V., Kravtsov, S. P. ve Çeştevik, A. B. (2008). *Belarus i Strani Mira*, İnformatsionno-Analitiçeskiy Tsent pri Adminstratsii Prezidenta Respubliki Belarus, Ministerstvo Statistiki i Analiza Respubliki Belarus, Minsk.
- Reşetnikov, D. G. (2011). *Geografiya Turizma Belarus. Uçebno Metodiçeskoe Posobie*, İzdatelstvo “Çetire Çetverti”, Minsk.
- Samuel, S. P., Desyatnik, N. V. ve Volçenko, A. V. (2006). *Sovremennaya Belarus. Emtsiklopediçeskiy Spravoçnik v Treh Toma. Tom 2*, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk.
- Simonoviç, L., Plitkeviç, S. ve Mitrofanov, D. (2012). *Belarus – Putevoditel*, Ruskiy Gid Poliglot, İzdatelstvo “Ayaks-Press”, Moskva.
- Solodovnikov, S. Y. ve Nikitenko, P. G. (2008). *Demografiçeskaya Situatsiya, Çeloveçeskiy i Sotsialniy Kapital Respubliki Belarus; Sistemniy Analiz i Otsenka*, Natsionalnaya Akademiya Nauk Belarusi, İnstitut Ekonomiki, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk.

İDARİ VE BÖLGESEL COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN BELARUS CUMHURİYETİ

Yasoveev, M. G., Sosnovskiy, V. N., Belkovskaya, N. G. ve Nikolaevna, Z. N. (2012). *Administrativnaya Geografiya*, Otpeçatano v “Literatura i Mastatsva”, Minsk.

Zinovskiy, V. İ., Palkovskaya, E. M. ve *Belarus v Tsifrah* (2012). *Statistiçeskiy Spravoçnik*, Natsionalny Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk.

Zubko, N. M., Kallaur, A. N. ve Zubko A. N. (2012). *Natsionalnaya Ekonomika Balarusi*, İzdatelskiy Dom “Tetra Sisems”, Minsk.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://belstat.gov.by/>

<http://belarustourism.by/>

<http://www.belarus.by/en/>